

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**Кафедра управління державними і корпоративними
фінансами**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до виконання самостійної роботи
з дисципліни**

***«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ
ПІДПРИЄМСТВА»***

Харків – 2018

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до

друку на засіданні кафедри управління державними і корпоративними фінансами 20 березня 2017 р., протокол № 7.

Методичні вказівки призначено для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» всіх форм навчання.

Укладач

доц. О. А. Криворученко

Рецензент

проф. І. Ю. Зайцева

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання самостійної роботи
з дисципліни

*«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ
ПІДПРИЄМСТВА»*

Відповідальний за випуск Криворученко О. А.

Редактор Еткало О. О.

Підписано до друку 12.05.17 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 0,5. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.

ВСТУП

У теперешній час в Україні всі ланки фінансової системи опинилися у глибокій кризі. На межі банкрутства перебуває сьогодні багато підприємств, які не мають змоги вчасно виконувати свої зовнішні та внутрішні зобов'язання.

Зрозуміло, що неодмінною умовою оздоровлення вітчизняної фінансової системи є санація суб'єктів господарської діяльності. Лише в такому разі можна буде відновити платоспроможність і прибутковість основної маси платників податків, а отже, оздоровити державну фінансову систему. Водночас оздоровлення економіки значною мірою залежить від своєчасної та якомога безболіснішої ліквідації (реорганізації) неефективних виробничих структур, які не лише не поповнюють бюджету держави, а й потребують її постійної фінансової підтримки.

На вимогу часу в багатьох закладах вищої освіти України, які готують фахівців зі спеціальності «Фінанси та кредит», запроваджено навчальну дисципліну «Управління фінансовою санацією підприємства». Предмет її вивчення — фінансові відносини, що виникають у ході санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання.

Пропоновані методичні вказівки відповідають програмі дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємства».

У процесі підготовки методичних вказівок використано нові законодавчі й нормативні документи, що регулюють фінансову санацію та банкрутство суб'єктів господарювання, численні зарубіжні та вітчизняні науково-практичні джерела.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність управління фінансовою санацією підприємства

Фінансова криза на підприємстві. Симптоми та фактори, що її спричиняють. Економічна сутність санації підприємства. Ухвалення рішення про фінансове оздоровлення підприємства. Порядок проведення санації.

Тема 2. Санаційний контролінг

Сутність контролінгу. Місце санаційного контролінгу у системі контролінгу. Принципи санаційного контролінгу. Контролінг і розроблення стратегії санації. Бюджетування як інструмент оперативного контролінгу. Система раннього попередження та реагування. Методи контролінгу – специфічні та загальні.

Тема 3. Складання і погодження плану фінансової санації підприємства

Етапи плану санації. Підготовка плану санації. Розрахунок ефективності плану санації. Затвердження плану санації. Моніторинг реалізації плану санації.

Тема 4. Санаційний аудит

Сутність та основні завдання санаційного аудиту. Санаційна спроможність підприємства. Методи та програма санаційного аудиту. Порядок проведення санаційного аудиту. Акт аудиторської перевірки.

Тема 5. Санація балансу

Економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку. Власний капітал, його функції та складові.

Збитки підприємства та джерела покриття. Методи зменшення статутного фонду.

Тема 6. Внутрішні джерела фінансової санації

Поняття та класифікація внутрішніх джерел фінансової стабілізації. Основні напрямки мобілізації внутрішніх резервів фінансової стабілізації. Збільшення вхідних грошових потоків. Реструктуризація активів. Зменшення (замороження активів). Збільшення виручки від реалізації. Зменшення вихідних грошових потоків. Зниження собівартості продукції.

Тема 7. Зовнішні джерела фінансової санації

Фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу. Порядок збільшення статутного фонду. Альтернативна санація. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника. Санаційні кредити. Фінансова участь персоналу в санації підприємства.

Тема 8. Санаційна реструктуризація підприємства

Сутність реструктуризації підприємств. Форми реструктуризації. Види реорганізації підприємств. Фінансовий механізм реорганізації підприємств. Передавальний та розподільчий баланси.

Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємства

Зміст та необхідність державної санації підприємства. Критерії вибору підприємств для надання цільової комплексної державної підтримки. Форми та методи державної фінансової підтримки санації. Пряме державне фінансування санації підприємств. Непрямі форми державного фінансового сприяння санації підприємств. Державні гарантії та поручительства.

Тема 10. Оцінювання вартості майна підприємства

Необхідність, завдання та принципи експертного оцінювання майна підприємства. Порядок оцінювання вартості майна підприємства. Методи оцінювання майна підприємства. Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу.

Тема 11. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства

Необхідність, функції та завдання інституту банкрутства підприємств. Порядок оголошення підприємства банкрутом. Доарбітражне врегулювання господарських спорів. Арбітражне врегулювання господарських спорів. Ліквідаційні процедури. Етапи ліквідації підприємств. Ліквідаційний баланс. Мирова угода. Приховане, фіктивне та зумисне банкрутство.

Тема 12. Санація суб'єктів господарювання з урахуванням сфери діяльності (на прикладі комерційного банку)

Причини, симптоми та наслідки фінансової кризи банківської установи. Санація комерційного банку. Ліквідація комерційного банку. Реорганізація комерційного банку як метод фінансового оздоровлення комерційних банків.

Контрольні питання до лекцій

Тема 1. Сутність управління фінансовою санацією підприємства

- 1 Розкрийте сутність фінансової кризи на підприємстві.
- 2 Назвіть симптоми та фактори, що спричиняють фінансову кризу.
- 3 Розкрийте економічну сутність санації підприємства.
- 4 У яких випадках ухвалюється рішення про фінансове оздоровлення підприємства?
- 5 Наведіть порядок проведення санації.

Тема 2. Санаційний контролінг

- 1 Розкрийте економічну сутність контролінгу.
- 2 Яке місце посідає санаційний контролінг у системі контролінгу?
- 3 Охарактеризуйте принципи санаційного контролінгу.
- 4 Яким чином використовується контролінг у розробленні стратегії санації?
- 5 Процес використання бюджетування як інструмента оперативного контролінгу.
- 6 Назвіть складові системи раннього попередження та реагування.
- 7 Охарактеризуйте методи контролінгу – специфічні та загальні.

Тема 3. Складання і погодження плану фінансової санації підприємства

- 1 Наведіть етапи плану санації.
- 2 Яким чином здійснюється підготовка плану санації?
- 3 Як проводиться розрахунок ефективності плану санації?
- 4 Наведіть існуючий порядок затвердження плану санації.
- 5 Як здійснюється моніторинг реалізації плану санації?

Тема 4. Санаційний аудит

1 Розкрийте сутність та вкажіть основні завдання санаційного аудиту.

2 Як визначається санаційна спроможність підприємства ?

3 Наведіть сучасні методи та програму санаційного аудиту.

4 Який порядок проведення санаційного аудиту існує в цей час?

5 Як складається акт аудиторської перевірки?

Тема 5. Санація балансу

1 Розкрийте економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку.

2 Проаналізуйте складові власного капіталу.

3 Назвіть причини виникнення збитків підприємства та джерела покриття.

4 Які методи зменшення зареєстрованого капіталу існують у цей час?

Тема 6. Внутрішні джерела фінансової санації

1 Розкрийте поняття та наведіть класифікацію внутрішніх джерел фінансової стабілізації.

2 Які основні напрямки мобілізації внутрішніх резервів фінансової стабілізації існують у цей час?

3 Яким чином можна досягнути збільшення вхідних грошових потоків?

4 Як проводиться реструктуризація активів?

5 Назвіть шляхи збільшення виручки від реалізації.

6 Яким чином здійснюється зменшення вихідних грошових потоків?

7 Назвіть можливі шляхи зниження собівартості продукції.

Тема 7. Зовнішні джерела фінансової санації

1 Як здійснюється фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу?

2 Укажіть існуючий порядок збільшення зареєстрованого капіталу.

3 Що таке альтернативна санація?

4 Яким чином здійснюється участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника?

5 Розкрийте економічну сутність санаційних кредитів.

6 Як проходить фінансова участь персоналу в санації підприємства?

Тема 8. Санаційна реструктуризація підприємства

1 Розкрийте економічну сутність реструктуризації підприємств.

2 Назвіть форми реструктуризації.

3 Які види реорганізації підприємств ви знаєте?

4 Проаналізуйте фінансовий механізм реорганізації підприємств.

5 Як складається передавальний та розподільчий баланс?

Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємства

1 Охарактеризуйте зміст та обґрунтуйте необхідність державної санації підприємства.

2 Як визначаються критерії вибору підприємств для надання цільової комплексної державної підтримки?

3 Які існують форми та методи державної фінансової підтримки санації?

4 Як здійснюється пряме державне фінансування санації підприємств?

5 Назвіть непрямі форми державного фінансового сприяння санації підприємств.

Тема 10. Оцінювання вартості майна підприємства

1 У чому полягає необхідність експертного оцінювання майна підприємства?

2 Проаналізуйте завдання та принципи експертного оцінювання майна підприємства.

3 Який існує порядок оцінювання вартості майна підприємства?

4 Наведіть методи оцінювання вартості майна підприємства.

5 Яким чином здійснюється оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу?

Тема 11. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства

1 У чому полягає необхідність інституту банкрутства підприємств?

2 Назвіть функції та вкажіть завдання інституту банкрутства підприємств.

3 Який існує порядок оголошення підприємства банкрутом?

4 Який порядок проведення доарбітражного врегулювання господарських спорів?

5 Як здійснюється арбітражне врегулювання господарських спорів?

6 Назвіть ліквідаційні процедури.

7 Наведіть основні етапи ліквідації підприємств.

8 Як складається ліквідаційний баланс?

9 Яким чином і у яких випадках підписується мирова угода?

10 Розкрийте сутність прихованого, фіктивного та зумисного банкрутства?

Для закріплення теоретичного матеріалу студенти мають розв'язати такі задачі.

Задача 1

На початок року АТ мало такий склад власного капіталу:

-зареєстрований капітал – 600 тис. грн;

-резервний капітал – 150 тис. грн;

-нерозподілений прибуток – 17 тис. грн.

Отриманий прибуток АТ розподіляє у пропорції 20 % – виплата дивідендів, 30 % – резервний капітал, 50 % – нерозподілений прибуток.

Підприємство реалізувало 30 тис. шт. продукції, ціна з ПДВ 25 грн. Валові витрати на виробництво становили 65 % виручки з ПДВ. Податок на прибуток 20 %. Розрахувати вартість власного капіталу.

Задача 2

Фінансову діяльність підприємства характеризують такі дані:

- реалізовані корпоративні права по курсу 120 %;
- номінальна вартість емісії – 100 тис. грн;
- чистий прибуток підприємства – 50 тис. грн;
- 60% чистого прибутку спрямовується на виплату дивідендів;
- підприємство отримало на безоплатній основі необоротні активи вартістю 30 тис. грн.

Складіть перший розділ пасиву балансу.

Задача 3

Ухвалено рішення про заснування АТ. Випущено та розміщено 10000 акцій номінальною вартістю 20 грн, емісійний курс 100 %, накладні витрати 10000 грн.

На момент засновницьких зборів було сплачено 50 % номінальної вартості акцій. Складіть перший розділ пасиву балансу.

Задача 4

Ухвалено рішення про заснування АТ. Випущено 5000 акцій номінальною вартістю 20 грн, курс емісії 110 %. Витрати, пов'язані із заснуванням підприємства, 8000 грн. Усі акції сплачені за емісійним курсом. Складіть перший розділ пасиву балансу.

Задача 5

Зареєстрований капітал АТ становить 5 млн грн . Ухвалено рішення про зменшення статутного капіталу шляхом конверсії акцій у співвідношенні 5:2. Визначити статутний капітал та суму санаційного прибутку після проведення конверсії акцій.

Задача 6

Сформувати баланс підприємства А після проведення санації та визначити розмір альтернативних цільових внесків для покриття балансових збитків при номінальній вартості акцій 50 ум. од. (кількість акцій становить 40 шт.) та заданому розмірі валового санаційного прибутку в 1500 ум. од. Баланс підприємства до проведення санації має нижченаведений вигляд.

АКТИВ		ПАСИВ	
Основні засоби	3056	Зареєстрований капітал	200000
Запаси і витрати	1200	Непокриті збитки	1080
Дебіторська заборгованість	200	Довгострокові пасиви	1200
Грошові кошти	20	Короткострокові пасиви	800

Задача 7

Баланс підприємства до проведення санації має нижченаведений вигляд.

У гривнях

АКТИВ		ПАСИВ	
Основні засоби	6180	Зареєстрований капітал	1000000
Запаси і витрати	30000	Непокриті збитки	-12000
Дебіторська заборгованість	15000	Довгострокові пасиви	1000
Грошові кошти	3000	Короткострокові пасиви	10000

На загальних зборах акціонерів ухвалено рішення про зменшення зареєстрованого капіталу передачею до анулювання корпоративних прав номінальною вартістю 1100 грн. Окрім цього один із кредиторів частково списав короткострокову

заборгованість підприємства на суму 2000 грн. Визначити санаційний прибуток та скласти баланс після санації.

Задача 8

Зареєстрований капітал АТ складає 2000000 грн (40000 акцій). На загальних зборах акціонерів ухвалено рішення про збільшення статутного капіталу на 50 %. Визначити курс емісії нових акцій .

Задача 9

Ухвалено рішення про збільшення зареєстрованого капіталу підприємства з 40 до 50 млн. грн. шляхом додаткової емісії. співвідношення кількості старих і нових акцій 4:1. Перед збільшенням статутного капіталу номінальна вартість однієї акції становила 100 грн. Визначити емісійний дохід емітента та середній біржовий курс акцій після емісії.

Задача 10

Зареєстрований капітал акціонерного товариства становить 300000 ум. од. Його формують 6000 акцій. Потреба підприємства в додаткових фінансових ресурсах становить 60000 ум. од. Фінансовий менеджер підприємства має розрахувати, яким повинен бути курс акцій, щоб загальні збори акціонерів проголосували за залучення капіталу для збільшення статутного капіталу.

Задача 11

Ухвалено рішення реорганізувати акціонерне товариство «Х», приєднавши його до акціонерного товариства «У». Відношення, згідно з яким обмінюються корпоративні права в разі приєднання, 2:3. Як доплату до корпоративних прав АТ «У» виплачує на користь акціонерів АТ «Х» компенсацію в розмірі 2,5 грн за кожну акцію номінальною вартістю 50 грн. Обчислити, на скільки збільшиться зареєстрований капітал, і скласти баланс

АТ «У» після приєднання до нього АТ «Х», якщо баланси обох підприємств до реорганізації мали нижченаведений вигляд.

Баланс АТ «Х» до реорганізації

У тисячах гривень

Актив		Пасив	
1 Основні засоби	500	1 Зареєстрований капітал	420
2 Запаси і витрати	150	2 Додатковий капітал	60
3 Дебіторська заборгованість		3 Резервні фонди	40
	100	4 Зобов'язання	250
4 Грошові кошти	20		
Баланс	770	Баланс	770

Баланс АТ «У» до реорганізації

У тисячах гривень

Актив		Пасив	
1 Основні засоби	1400	1 Зареєстрований капітал	1200
2 Запаси і витрати	300	2 Додатковий капітал	300
3 Дебіторська заборгованість		3 Резервні фонди	200
	200	4 Зобов'язання	300
4 Грошові кошти	100		
Баланс	2000	Баланс	2000

Задача 12

На зборах засновників ТОВ «А» ухвалено рішення про його розділення на два ТОВ «В» та «С» у співвідношенні 30:70. Баланс ТОВ «А» до реструктуризації має нижченаведений вигляд.

Актив		Пасив	
1 Основні засоби	500	1 Зареєстрований капітал	420
2 Запаси і витрати	150	2 Додатковий капітал	60
3 Дебіторська заборгованість		3 Резервні фонди	70
	130	4 Зобов'язання	250
4 Грошові кошти	20		
Баланс	800	Баланс	800

Методичне забезпечення

1 Управління фінансовою санацією підприємства [Електронний ресурс] : опорний конспект лекцій з «Управління фінансовою санацією підприємства» / Розробник О. А. Криворученко; УкрДУЗТ. – 1 CD. [CD додається].

2 Управління фінансовою санацією підприємства [Електронний ресурс] : завдання до практичних занять / Розробник О. А. Криворученко; УкрДУЗТ. – 1 CD.

3 Управління фінансовою санацією підприємства [Електронний ресурс] : методичні вказівки та завдання до курсової роботи з дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємства» для студентів економічних спеціальностей денної форми навчання./ Розробник О. А. Криворученко; УкрДУЗТ.– 1 CD.

4 Навчально-методичний комплекс дисципліни / Розробник О. А. Криворученко; УкрДУЗТ.

5 Ілюстративні матеріали.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Базова

Законодавчі акти

1 Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

2 Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : від 16.01.2003 р. № 436-IV. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/436-15>.

3 Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

4 Про господарські товариства [Електронний ресурс] : закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1576-12>.

5 Про цінні папери і фондову біржу [Електронний ресурс] : закон України від 18.06.1991 р. № 1201-ХІІ. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-12>.

6 Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні [Електронний ресурс] : закон України від 12.07.2001 р. N 2658-ІІІ. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2658-14>.

Підручники (навчальні посібники)

7 Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств [Текст]: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000.

8 Терещенко, О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] : навч. посібник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003.

9 Фінанси підприємств [Текст] : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2006.

10 Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2008.

Допоміжна

11 Фінансове право [Текст]: підручник / під кер. Л. К. Воронова. – Харків: Фірма «Консум», 2006.

12 Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій [Електронний ресурс]: затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій 27.06.1997 р. № 81. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.

Інформаційні ресурси

- 1 НТБ УкрДУЗТ (м. Харків, пл. Фейєрбаха, 7).
- 2 Медіатека УкрДУЗТ (м. Харків, пл. Фейєрбаха, 7).
- 3 ХДНБ ім.. В.Г. Короленка (м. Харків, пров. Короленка, 18).
- 4 Харківський ЦНТЕІ (м. Харків, просп. Гагаріна, 4).
- 5 Джерела Internet.

